

2. Ємець О.М. Окремі аспекти використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 61–63.

3. Кобець М.В. Апаратно-програмний комплекс «celebrite ufed» як засіб отримання інформації з мобільних терміналів матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 70–73.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Поляков Євген Валентинович,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності Одеського державного
університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗШУКУ ОСІБ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Проблема визначення категорії «розшук осіб» та дослідження відповідного кримінально-процесуального та оперативно-розшукового інституту є ключовою для вирішення проблематики організаційно-правового забезпечення розшуку різних категорій осіб в різноманітних умовах та ситуаціях української соціальної дійсності. На жаль, питання змісту інституту розшуку осіб поки що не стали предметом належної кількості досліджень попри безперечну актуальність цієї тематики для декількох галузей вітчизняного права – оперативно-розшукового, адміністративного, кримінально-процесуального, тощо.

Більшість науковців у своїх працях розглядає розшук осіб як елемент карного переслідування. Окремі з них розглядали розшук та затримання особи в аспекті системного підходу до комплексу мер кримінального примусу, при цьому особлива увага приділялася проблематиці права особистості на недоторканність і правові механізми його обмеження. Позиції інших визначались дослідженням аспектів цивільно-правового статусу осіб, що розшукуються та затриманих осіб.

Історично у всіх країнах миру початок пошукової функції правоохоронних органів було покладено розшуком злочинців, що зникли від покарання. І хоча в цей час проводимий цими органами розшук містить у собі досить значний перелік інших категорій людей, наприклад, тих, що безвісно зникли, значний перелік розшукуваних предметів, але домінуючим об'єктом розшукової роботи залишається розшук відомих злочинців, що зникли.

Розшуковий процес керується фундаментальним принципом єдності. Окремі автори вважають його міжгалузевим інститутом, оскільки розшукові елементи, затвердившись у кримінальній юстиції, мають тенденцію проникати й у сферу цивільного судочинства. Засади єдності, нерозчленованості функцій кримінального переслідування і юстиції, приводять до виникнення процесуальної функції розслідування (розшуку).

Криміналістика розуміє розшук як встановлення місцезнаходження та отримання інформації щодо певного об'єкту. Об'єкт варто вважати встановленим, коли про нього є відомості, що дозволяють його індивідуалізувати, виділити із всіх подібних об'єктів, або віднести його до певної групи, безлічі. Якщо мова йде про людей, це означає наявність у розпорядженні суб'єкта розшуку комплексу інформації про їхні демографічні дані, зовнішні ознаки й інші властивості особистості. До числа таких об'єктів, окремі вчені, стверджують, що ставляться люди – підозрювані, обвинувачувані; засуджені, що збігли з місць позбавлення волі або із запропонованого місця проживання; потерпілі; свідки; трупи і їхні частини.

Інші вчені до числа злочинців, що зникли, прилічили осіб, що зробили небезпечні злочини; обвинувачувані й підсудні, що переховуються від слідства й суду; засуджені, що зробили втечу з виправно-трудових закладів, слідчих ізоляторів і з-під охорони військової варті; обвинувачуваних й засуджених, що зробили втечу з-під конвою слідчих ізоляторів і в'язниць; обвинувачувані, що зробили втечу з ізоляторів тимчасового тримання, з-під конвою або охорони поліції; військовослужбовців, що дезертирували з військових частин збройних сил.

Серед завдань оперативно-розшукової діяльності Закон України «Про оперативну розшукову діяльність» встановлює «здійснення розшуку осіб, що переховуються від органів дізнання, слідства й суду, ухиляються від кримінального покарання, а також розшуку зниклих без вісти». Отже, за законодавством, розшук осіб – це оперативно-розшукова діяльність, з чим не згодні окремі автори. Вони бачать в цьому «підміну поняття». На їх думку оперативні підрозділи спеціальних служб, що виконують, з використанням специфічних засобів, окремі доручення правозастосовчих органів, пов'язані з розшуком фізичних осіб, діють в цьому випадку як органи

дiзнання та досудового слiдства. При цьому ними паралельно ними використовуються можливостi оперативно-розшукової методики. Висловимо незгоду iз таким ствердженням, оскiльки оперативнi органи не завжди мають повноваження дiзнання та лише iнодi виконують окремi функцiї досудового слiдства. До того ж, КПК України прямо передбачає виконання оперативно-розшукових заходiв за дорученням слiдчого; цi заходи можуть здiйснюватись i при розшуку осiб.

Здiйснюючи розшук, оперативнi пiдроздiли дiють як за дорученнями слiдчого, так i за власною iнiцiативою в межах своїх законом певних повноважень. На думку iнших фахiвцiв поняття розшуку осiб поєднує собою як оперативно-розшукову дiяльнiсть вiдповiдних служб Нацiональної полiцiї, так i пошукову дiяльнiсть слiдчого. Розходження мiж двома цими видами дiяльнiстi укладається в тiм, що метою оперативно-розшукової дiяльнiстi служить установлення (виявлення) i виявлення тих або iнших фактiв, об'єктiв, а метою пошукової дiяльнiстi слiдчого – лише вiдомих, установлених об'єктiв, мiсцезнаходження яких невiдомо.

На думку експертiв при встановленнi особистостi трупiв, невiдомих хворих мова йде не про розшук у класичному розумiннi, коли мiсцезнаходження об'єкту невiдоме i його треба знайти. Тут же, навпаки, є людина (або труп), особистiсть якого необхідно встановити, тому що:

- вiн за станi здоров'я або вiку повiдомити про себе нічого зрозумiлого не може;
- вiн назвав себе й повiдомив про себе все, що було потрiбно, але в нього немає жiяких документiв, що засвiдчують, а тому його особистiсть необхідно iдентифiкувати;
- є труп невiдомого, особистiсть якого також необхідно встановити.

Виконання рiшень суду є одним з основних елементiв функцiонування судової системи будь-якої держави. При цьому право на судовий захист варто розглядати ширше, а саме – не тiльки як право на звернення до вiдповiдного суду, але i як право на виконання судового акту, що вступив у законну чиннiсть. Зазначене повнiстю вiдповiдає ст. 6 (п. 1) Конвенцiї про захист прав людини i основоположних свобод 1950 року i окремим висновкам та рiшенням Європейського суду по правах людини. Зокрема, у судовому рiшеннi вiд 7 травня 2002 р. Європейський суд по правах людини вказав, що виконання судового рiшення повинне розглядатися як невидiмна частина судового процесу. Отже розшук осiб, якi ухиляються вiд виконання вироку або рiшення суду також слiд розумiти в контекстi судово-процесуальної дiяльнiстi. Втiм, на практицi розшук особи, що ухиляється вiд виконання вироку суду здiйснюється як розшук

звинувачуваного у відповідному злочині проти правосуддя, а не як осужденого.

Дослідники також визнають велике значення розшуку боржника й (або) його майна в рамках виконавчого виробництва. У період ринкових відносин в умовах недостатнього державного контролю за діяльністю комерційних організацій практично перестала дотримуватися договірна дисципліна, у результаті чого в багатьох юридичних осіб і індивідуальних підприємців сформувалася значна по розмірах дебіторська заборгованість. Одержати рішення суду про стягнення боргу по даній категорії справ нескладно, однак виконання судового рішення зіштовхується із численними проблемами, більша частина яких пов'язана з неможливістю відшукати боржника й (або) його майно. Одна з основних проблем складається у відсутності достатньої законодавчої бази, що регулює порядок розшуку боржника або його майна. Зауважимо, що в Україні існує правова категорія державного боржника, компетенція правоохоронних органів по розшуку цієї особи є дещо ширшою, ніж у випадках розшуку інших видів боржників, що слід визнати як порушення конституційного права рівності усіх форм власності.

Зробивши короткий огляд проблеми розшуку осіб в сучасному українському праві, слід прийти до висновку, що однозначного розуміння або нормативного визначення цього терміну воно не містить. Не встановлений в законодавстві вичерпний перелік суб'єктів, що вправі здійснювати розшук осіб, об'єкти розшуку також не мають загальновизнаної класифікації. Досі не вирішено питання – чи відносити цивільно-процесуальні або адміністративно-процесуальні факти до підстав здійснення розшуку особи, як співвідносяться оперативно-розшукова діяльність та діяльність по розшуку осіб тощо, ці питання потребують окремих досліджень. Пропонуємо власне визначення розшуку осіб як комплекс розшукових, оперативно-розшукових, інформаційно-довідкових, сигнальних та інших заходів, що здійснюються вибірково або у сукупності в залежності від об'єкті та суб'єкту розшуку, з метою отримання інформації про ймовірне місцезнаходження окремих категорій фізичних осіб та встановлення особи невідомих людей та трупів.

Список використаних джерел

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 12.03.2024 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: за станом на 12.03.2024 р. К.: Алерта, 2017. 304 с.

3. Криміналістика: підручник. / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексеев та ін. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 544 с.

4. Криміналістика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська]. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рим, 04 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

6. Міжнародний розшук та видача особи, яка вчинила кримінальне правопорушення: навчальний посібник / І. В. Басиста, В. І. Галаган, О. М. Калачова, Л. М. Максимів; М-во внутрішніх справ України, Нац. акад. внутрішніх справ. Київ: [б. в.], 2016. 276 с.

7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

8. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 19.03.2018 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Приолов Іван Іванович,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Телійчук Віталій Григорович,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності ДДУВС, кандидат юридичних наук, доцент

ОПЕРАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРЕВІРКИ ВЕРСІЙ ЩОДО ВБИВСТВА БЕЗВІСТІ ЗНИКЛОЇ ОСОБИ

У практиці розшукової діяльності оперативно-слідчих підрозділів поліції особливої уваги та науково-практичного аналізу потребують криміналістичні ситуації доцільності перевірки робочих версій щодо ймовірності насильницької смерті стосовно безвісно зниклої особи. Зазначені обставини такого розвитку кримінального інциденту трапляються в практичній діяльності ймовірно кожного із детективів, які мають досвід оперативної діяльності понад 3 роки. При цьому хід розвитку кримінальної події здатен розвиватися по своєрідному злочинному сюжету. Однак є і ряд типових оперативно-розшукових та слідчих дій, організаційно практичних заходів для успішного їх вирішення. Бо який же ще може бути переконливіший